

NOTITIE

Bestemd voor:	Provincie Noord-Holland
Afkomstig van:	Sovon Vogelonderzoek Nederland, H. Schekkerman
Gecontroleerd door:	J. Stahl, K. Koffijberg
Datum:	15 mei 2022
Notitie-nummer:	2022/16

Betreft: **Advies voor de uitvoering van het ganzenbeheer in de provincie Noord-Holland - onderdeel hybride ganzen**

1. Achtergrond en inhoud van deze notitie

In 2021 heeft de Provincie Noord-Holland aan Sovon advies gevraagd over de uitvoering van en controle op ganzenbeheer in de provincie. Dit heeft geleid tot een advies vervat in Sovon Notitie 2022-14 (februari 2022). In het proces leidend tot deze notitie kwamen ook vragen naar voren met betrekking tot de definitie en herkenning van hybride ganzen. Deze vragen spelen zowel bij de Omgevingsdienst als toezichthouder en bij de Faunabeheereenheid en wildbeheereenheden als uitvoerders van het beheer. Ze zijn echter ook relevant voor de monitoring van ganzenpopulaties. Het belangrijkste aandachtspunt hierbij is het onderscheid tussen zuivere Brandganzen, Kleine en Grote Canadese Ganzen en hybriden daartussen. Gevraagd werd naar eenduidige criteria om deze in het veld, tijdens de uitvoering van beheer en tellingen, van elkaar te kunnen onderscheiden. Deze notitie geeft hieraan invulling. Als achtergrond schetsen we ook beknopt de taxonomie en status van Canadese ganzen.

Ganzen zijn één van vogelgroepen waarbij het vaakst hybridisatie tussen soorten optreedt. Een overzicht door Ottenburghs *et al.* (2016) wees uit dat meer dan 60% van de ganzensoorten wel eens kruist in het wild. Tussen 2005 en 2016 werden bij Waarneming.nl liefst 24 verschillende hybride combinaties gemeld uit Nederland, zowel tussen inheemse ganzensoorten als met exotische soorten en nazaten van gedomesticeerde Grauwe Ganzen. De nakomelingen van gemengde paren van het genus *Anser* (Grauwe Ganzen, Kolganzen etc.) met die van het genus *Branta* (Brandgans, Canadese ganzen etc.) zijn grotendeels onvruchtbaar; die van kruisingen binnen deze genera zijn deels wel vruchtbaar.

In Noord-Holland zijn (terug)kruisingen van Brandgans × 'Canadese gans' veruit de meest talrijk voorkomende hybride ganzen. Vooral in Laag-Holland en West-Friesland is een groeiend aantal 'Branta-hybriden' aanwezig, ontstaan uit mengparen van Brandganzen en Kleine en/of Grote Canadese ganzen. De nakomelingen daarvan zijn vruchtbaar en vormen inmiddels een zelfstandige populatie. In de uitvoering van het door de provincie goedgekeurde ganzenbeheerplan vormen ze een problematische categorie. Het soms lastige onderscheid met Brandganzen levert complicaties op bij (controle op) afschot ter voorkoming van schade en het vangen en doden van ruiende ganzen om populaties te reduceren tot een per soort bepaalde doelstand. Het speelt echter ook bij de tellingen van de ganzenpopulaties, door de WBE's (jaarlijks in juli) en door vrijwilligers van Sovon (maandelijks in het winterhalfjaar). Het vermoeden bestaat dat het aandeel hybriden hierbij systematisch wordt onderschat. Hierdoor is niet precies duidelijk hoe groot de aanwezige aantallen Brandganzen, hybriden, Grote Canadese Ganzen en Kleine Canadese Ganzen zijn in Noord-Holland. In deze notitie bespreken en illustreren we de herkenning van deze 'Branta-hybriden'.

Figuur 1. Gemengde groep Brandganzen en *Branta*-hybriden, Groenhuizen, januari 2022 (foto H. Schekkerman).

Twee andere hybride combinaties die in Noord-Holland geregeld (zij het niet talrijk) voorkomen zijn kruisingen van Grauwe Gans x Grote Canadese Gans en van Grauwe Ganzen x verwilderde of tamme parkganzen. Ook van deze twee typen bespreken we kort de herkenning. Andere combinaties komen in Noord-Holland niet meer dan incidenteel voor; zij worden hier niet nader besproken.

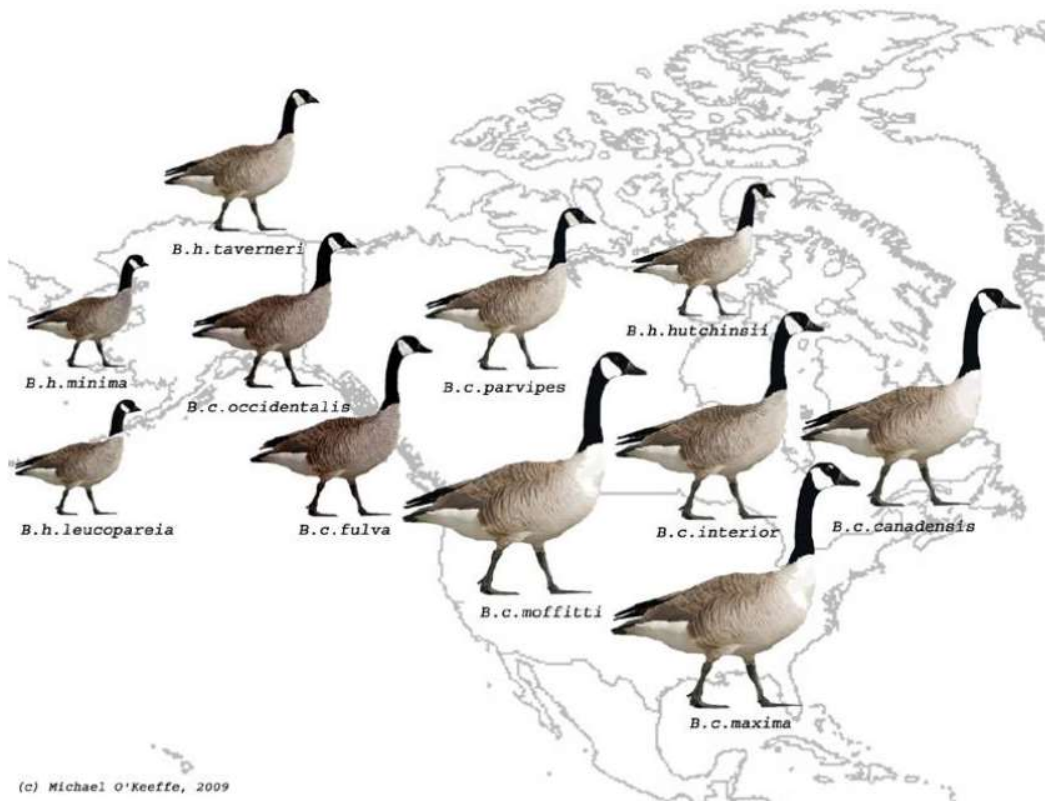
2. Status van Canadese ganzen in Nederland en Europa

2.1 Taxonomie

De taxonomie van Canadese ganzen is van belang met betrekking tot de herkenning in het veld en de beschrijving van hun voorkomen in Europa en Nederland, die weer gevolgen heeft voor de juridische beschermingsstatus. De taxonomische indeling van Canadese ganzen *sensu lato* is complex en aan verandering onderhevig geweest in de afgelopen decennia. Vroeger werden alle vormen tot één soort gerekend maar de huidige consensus is dat er twee soorten zijn: de Kleine Canadese Gans *Branta hutchinsii* en de Grote Canadese Gans *Branta canadensis* (o.a. Banks *et al.* 2004). Op basis van o.a. mitochondriaal DNA blijkt de Kleine Canadese Gans nauwer verwant aan de Brandgans *Branta leucopsis* dan aan de Grote Canadese Gans. De opsplitsing in twee soorten is geadopteerd door alle vier gezaghebbende lijsten op het gebied van vogeltaxonomie (Dickinson & Remsen 2013, Clements *et al.* 2021, Gill *et al.* 2021, HBW & BirdLife 2021). Binnen de Kleine Canadese Gans worden momenteel doorgaans vier ondersoorten onderscheiden, en binnen de Grote Canadese Gans zeven (Banks *et al.* 2004; figuur 2). De indeling in ondersoorten is echter nog wel in discussie; zo wordt bijvoorbeeld wel gedacht dat *B. c. parvipes* wellicht geen vorm van Grote Canadese Gans is maar een populatie hybriden tussen Grote en Kleine (Leafloor *et al.* 2013).

2.2 Status in Nederland en Europa

De Grote Canadese Gans kent grote geïntroduceerde populaties in Europa, overwegend van de ondersoort *B. c. canadensis*. In Nederland werd de broedpopulatie in 2013-15 geschat op 9000-12000 paren (Sovon 2018). Op grond van de argumentatie dat het niet onwaarschijnlijk is dat af en toe ook wilde Grote Canadese Ganzen van de ondersoorten *B. c. canadensis*, *B. c. interior* of *B. c. parvipes* Europa en Nederland bereiken, maar dat *B. c. canadensis* hier niet onderscheidbaar is van de gevestigde exoten, stond de Grote Canadese Gans vanaf 2000 op van de in Nederland in het wild voorkomende vogelsoorten. Hoewel in Noord-Amerika ruim 600 000 Grote Canadese Ganzen zijn geringd hebben terugmeldingen echter nooit bewijs opgeleverd van het afdwalen van individuen naar Europa. Ook blijkt uit het ringonderzoek dat het trekpatroon van *B. c. canadensis* in Noord-Amerika een beperkte kans

Figuur 2. Artistieke impressie van het Grote / Kleine Canadese Gans complex inclusief ondersoorten, op basis van Banks *et al.* 2004 (Michael O'Keeffe in IRBC 2013).

geeft op zulke dwaalgasten (van der Spek & CDNA 2021). Om deze redenen beschouwt de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) deze vorm nu als een exoot in Nederland. Omdat er geen aanvaarde gevallen zijn van *B. c. parvipes* en *B. c. interior*, waaraan wel (enige) afdwaalpotentie wordt toegedicht, is de Grote Canadese Gans daarmee verwijderd van de Nederlandse lijst van in Nederland in het wild vastgestelde soorten (van der Spek & CDNA 2021). Dit zal pas weer veranderen wanneer een onweerlegbaar uit Noord-Amerika afkomstige vogel in Nederland wordt aangetroffen (bv. met ring).

Ook van de Kleine Canadese Gans komen in Nederland en elders in Europa geïntroduceerde populaties voor. Hierbij gaat het voornamelijk om vogels met kenmerken van de vrij donker gekleurde ondersoort *B. h. minima*. De omvang van de Nederlandse populatie werd in 2013-15 geschat op 500-800 broedparen, waarvan de meeste in Noord-Holland, maar dit aantal omvat ook veel (of zelfs alleen; zie § 3.1) hybriden met Brandgans (Sovon 2018). Gezien de westelijke verspreiding van *B. h. minima* en hierop gelijkende ondersoorten in Noord-Amerika is het voorkomen van wilde dwaalgasten van deze vormen in Nederland zeer onwaarschijnlijk. De Kleine Canadese Gans staat echter wel op de lijst van in het wild in Nederland vastgestelde vogelsoorten, op grond van negen veronderstelde dwaalgasten (sinds 1997) van de lichter gekleurde ondersoort *B. h. hutchinsii* (www.dutchavifauna.nl).

Op de vigerende Lijst van Vogelsoorten in de Europese Unie (DG Environment 2018) zijn Grote en Kleine Canadese Gans opgenomen als twee aparte soorten, en wel beide in *Category A (vagrant)*. Deze categorie bevat soorten die na 1950 in een ogenschijnlijk wilde staat zijn vastgesteld, maar die niet regelmatig of voorspelbaar voorkomen in de EU. Beide soorten voldoen aan deze definitie onder meer vanwege waarnemingen in Ierland, waar tot en met 2009 29 Grote en 19 Kleine Canadese Ganzen van verondersteld Noord-Amerikaanse herkomst zijn vastgesteld (IRBC 2013). Soorten in *Category A (vagrant)* van de lijst vallen onder Artikel 1 van de Europese Vogelrichtlijn (VR), maar in de praktijk zijn de verplichtingen hieronder beperkter dan voor soorten in *Category A (regular native)*. Zo wordt niet verwacht dat lidstaten speciale beschermingsmaatregelen nemen voor dwaalgasten, zoals het aanwijzen van gebieden en habitatbescherming (DG Environment 2018). In de vorige versie van de EU-

lijst (2015) werden Grote en Kleine Canadese Gans óók vermeld onder *Category C (introduced species)*, van losgelaten of ontsnapte vogels die een duurzame broedpopulatie hebben gevestigd. In de 2018 editie is dat niet meer het geval omdat hierin elke soort slechts één keer wordt genoemd, in de ‘hoogste’ toepasselijke categorie. Soorten in *Category C* vallen niet onder Artikel 1 VR (DG Environment 2018).

Wat betekent dit alles voor de beschermingsstatus van Canadese ganzen in Nederland? Artikel 3.1 van de [Wet Natuurbescherming](#) (Wnb), verwijst voor de soorten “van nature in Nederland in het wild levende vogels” naar Artikel 1 van de Vogelrichtlijn en dus indirect naar de Lijst van vogelsoorten in de EU. Zowel Grote als Kleine Canadese gans vallen daar dus onder. De Wnb verbiedt om vogels als bedoeld in Artikel 1 VR te doden of vangen, te verstoren of hun nesten of rustplaatsen te vernielen of beschadigen zonder een ontheffing. Artikel 3.15 Wnb biedt echter de ruimte aan de Minister om hierop via een vrijstelling een uitzondering te maken voor soorten die niet in hun voortbestaan worden bedreigd en die in het gehele land schade veroorzaken. In het [Besluit natuurbescherming](#), gecombineerd met de [Regeling natuurbescherming](#), heeft de Minister van LNV zo’n vrijstelling verleend voor onder meer “Canadese gans (*Branta Canadensis* en *Branta hutchinsii hutchinsii*)”. “Canadese gans” lijkt te verwijzen naar één soort, maar met de toegevoegde wetenschappelijke namen worden beide soorten aangewezen. Opvallend is verder dat hierbij (alleen) voor Kleine Canadese Gans een trinomen is gebruikt, de wetenschappelijke aanduiding van een ondersoort. Letterlijk genomen betekent dit dat de vrijstelling alleen geldt voor de ondersoort *B. h. hutchinsii* en niet voor andere ondersoorten. Mogelijk (speculatie onzerzijds) is deze formulering gekozen vanuit de gedachte dat alleen *B. h. hutchinsii* in het wild is vastgesteld en geïntroduceerde vormen zoals *B. h. minima* niet onder Artikel 1 VR vallen. De teksten van Artikel 1 VR en Artikel 3.1 Wnb, die alleen reppen van “soorten”, lijken echter niet expliciet ruimte te bieden om ondersoorten afzonderlijk te behandelen. Een andere mogelijkheid is dat het trinomen een relict is uit het tijdvak waarin Grote en Kleine Canadese Gans werden beschouwd als ondersoorten van de soort Canadese Gans. Zo wordt in [deze informatie](#) van de rijksoverheid over de Wnb de Kleine Canadese Gans nog aangeduid als *Branta canadensis ssp. hutchinsii*.

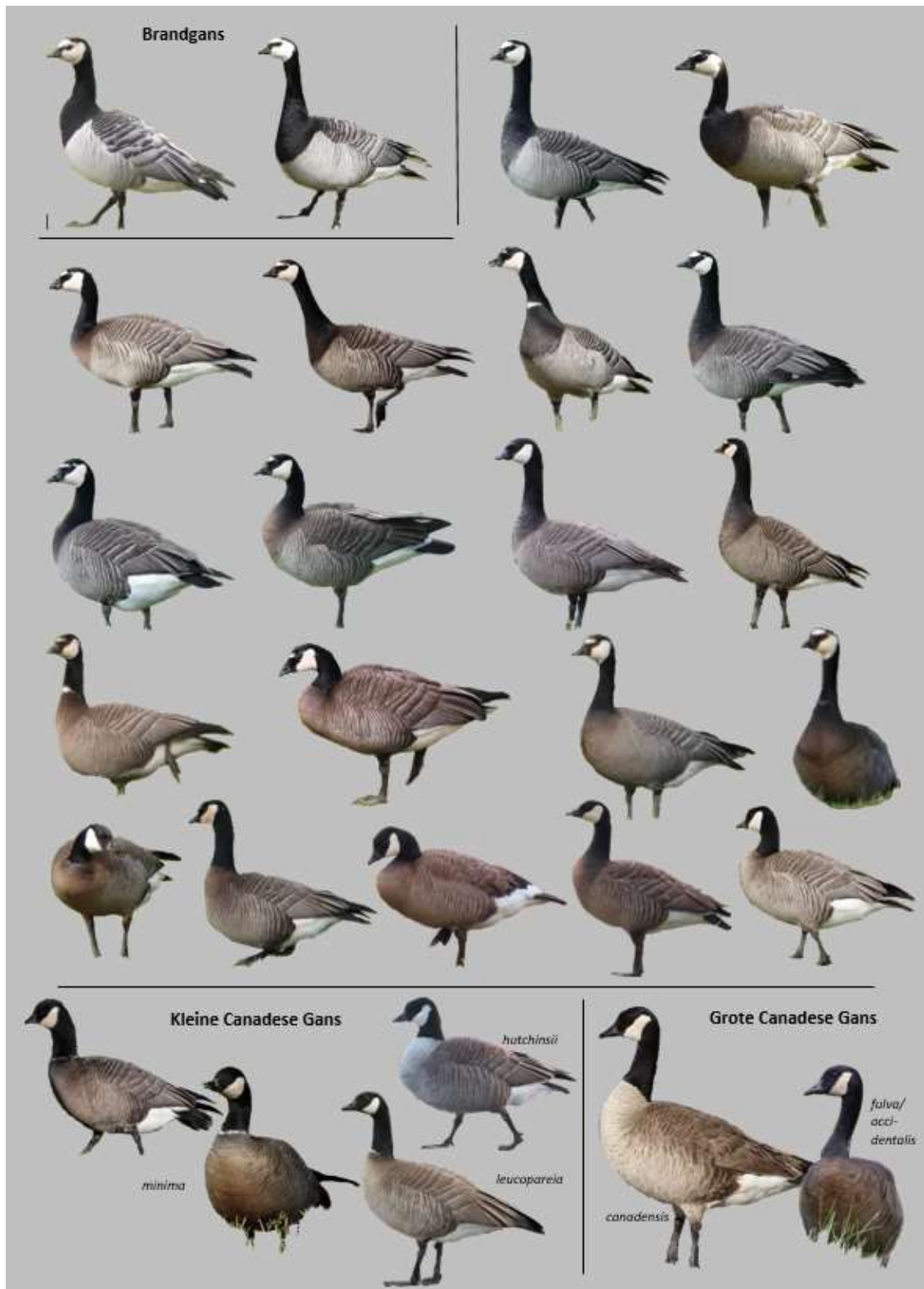
De beschermingsstatus van Kleine Canadese Gans in Nederland is daarmee voor zover wij kunnen beoordelen complex en wellicht niet duidelijk gedefinieerd. Volgens een strikte interpretatie (dat Europese en Nederlandse beschermingsregimes zijn gedefinieerd voor *soorten*) zou de gehele *soort* Kleine Canadese Gans onder Artikel 1 VR en daarmee onder Artikel 3.1 Wnb vallen. Geïntroduceerde ondersoorten van Kleine Canadese Gans staan niet op de vrijstellingslijst en zouden naar ons idee volgens de bewoordingen van de Wnb daarom niet zonder ontheffing mogen worden gedood, gevangen etc. De ondersoort *B. h. hutchinsii* staat wel op de vrijstellingslijst maar deze zeldzame dwaalgast veroorzaakt in Nederland geen schade. Voor Grote Canadese Gans is de situatie helderder: ook deze *soort* valt onder Artikel 3.1 Wnb maar hij is ook als *soort* op de vrijstellingslijst geplaatst.

3. *Branta*-hybriden: Brandgans × Canadese gans

3.1 Uiterlijk, afstamming en naamgeving

In Noord-Holland is een gemengde populatie van ‘*Branta*-hybriden’ aanwezig. De vogels hebben onmiskenbaar een oorsprong uit mengparen tussen Brandganzen en Kleine en/of Grote Canadese Ganzen maar vormen inmiddels een zichzelf door reproductie in stand houdende populatie. Overwegende dat de verspreiding vanuit een verwaarloosde watervogelcollectie naar het landelijk gebied rond Purmerend plaatsvond omstreeks 1985 (Lensink 1996) en dat de vogels al vanaf de jaren ’90 in contact kwamen met zich in de regio vestigende Brandganzen (Sovon 2002) zal hybridisatie hier al minstens 3-4 generaties gaande zijn. De grootste aantallen van dergelijke vogels zijn aanwezig in Laag-Holland, vooral tussen Purmerend en Hoorn, maar ze kunnen in de gehele provincie worden aangetroffen (zie [waarneming.nl](#)).

De hybriden vertonen grote variatie in uiterlijke kenmerken, ongetwijfeld een gevolg van (herhaalde) terugkruisingen met een van de oudersoorten. Figuur 3 illustreert de reikwijdte van deze variatie. Sommige vogels lijken veel op Brandganzen, andere komen qua kleed sterk overeen met Kleine Canadese Ganzen, en sommige met Grote Canadese Ganzen. De meerderheid valt qua verenkleed tussen Brandgans en Kleine Canadese Gans in (zie bv. figuur 5).

Figuur 3. Twee Brandganzen (linksboven), 19 Noord-Hollandse *Branta*-hybriden (foto's H. Schekkerman en R. Slaterus), en 5 Kleine en 2 Grote Canadese Ganzen van verschillende ondersoorten uit Noord-Amerika (foto's eBird). De variatie bij de hybriden loopt van slechts subtiel verschillend van Brandganzen (twee rechtsboven) tot sterk gelijkend op *minima* Kleine Canadese Gans (onderste rij; de laatste lijkt meer op *hutchinsii*), maar vaak met een iets langere hals en groter lichaam dan Brandganzen, wat wijst op afstamming van Grote Canadese Gans.

Figuur 4. Gemengde groep Brandganzen (o.a. voorgrond) en *Branta*-hybriden, Grosthuisen, 30 januari 2022. Hoewel de individuele variatie bij de hybriden groot is, zijn verreweg de meeste goed van de Brandganzen te onderscheiden aan de duidelijke bruintint in hun verenkleed (foto H. Schekkerman).

Een bij de hybriden veel voorkomende kenmerkencombinatie is een overwegend bruin gekleurd lichaam met een gedeeltelijk wit voorhoofd en/of een zwartachtige (boven)borst die doorloopt vanaf de zwarte hals. De meeste vogels die veel op Kleine Canadese Ganzen lijken (zonder wit voorhoofd en met bruine borst) zijn iets groter dan Brandganzen en hebben ook een wat langere hals. De meeste vormen van Kleine Canadese Gans zijn juist iets kleiner dan Brandgans, met korte hals. Dit doet vermoeden dat Grote Canadese Gans deel uitmaakt van de afstamming van deze vogels. Het feit dat zo veel hybriden een nogal donker bruin lichaam hebben, vooral ook op de borst, pleit ogenschijnlijk niet voor de licht gekleurde *B. c. canadensis* als bron hiervan, maar bij hybride vogels komen soms kenmerken naar voren die bij geen van de oudersoorten zichtbaar zijn (atavisme). Reeber (2015) beschrijft dat hybriden van Brandgans × Grote Canadese Gans een donkerder borst hebben dan Grote en een op Kleine Canadese Gans *B. h. minima* gelijkend veerpatroon op de bovendelen. De noordwestelijke ondersoorten *B. c. fulva* en *B. c. occipitalis* van Grote Canadese Gans zijn vergelijkbaar donker bruin en tonen geregeld net zo'n 'bronzen' gloed op de borst als sommige Noord-Hollandse hybriden. Zo'n gloed komt echter ook voor bij sommige Kleine Canadese Ganzen (vooral *B. h. minima*), evenals een wit bandje tussen de zwarte hals en de bruine borst, dat Noord-Hollandse vogels ook geregeld laten zien (figuur 3).

Het uiterlijk van de Noord-Hollandse hybriden geeft dus gemengde signalen over hun afstamming. Gepubliceerde bronnen geven ook geen inzicht in de samenstelling van de collectie Canadese ganzen in Purmerend die aan de huidige populatie ten grondslag lag (merk op dat de vestiging plaatsvond vóór de formele splitsing in twee soorten). Het is wellicht zelfs denkbaar dat deze groep zelf al een mix bevatte van verschillende, eventueel ook onderling kruisende, vormen. Hoewel de Noord-Hollandse vogels in het verleden meestal zijn aangeduid als Kleine Canadese Ganzen (en dat nog wel worden, ook in Sovon-publicaties) is het dus niet 100% zeker of er ooit een zuivere verwilderde populatie van deze soort is geweest. In ieder geval is het zeer twijfelachtig of er momenteel (nog) Kleine Canadese Ganzen in de populatie aanwezig zijn. Het is daarom beter om deze vogels aan te duiden met een beter passende omschrijving zoals "(Noord-Hollandse) *Branta*-hybriden" (zie ook Slaterus 2020).

Om meer inzicht te krijgen in de afstamming van de hybridenpopulatie, en uitsluitsel te krijgen over de huidige aan- of afwezigheid van Kleine Canadese Ganzen hierin, is een analyse van het DNA van een flinke steekproef vogels de aangewezen weg. Zo'n analyse kan ook antwoord geven op de vraag of onze interpretatie van de beschermde status van Kleine Canadese Gans in Nederland (zie § 2.2) ook relevantie heeft voor populatiebeheer van de Noord-Hollandse *Branta*-hybriden.

3.2 Herkenning in het veld

Op dit moment worden bij tellingen in zomer en winter, en bij afschot en ruivangsten, de verschillende soorten en hybriden van Brandgans en Canadese ganzen nog niet altijd goed onderscheiden. Dit omdat niet alle betrokkenen goed bekend zijn met de te hanteren kenmerken, en er ook niet altijd tijd voor is of wordt genomen. Het is echter wel van groot belang om dit zo goed mogelijk te doen. Bij afschot en vangsten heeft dat een directe juridische reden; ontheffingen zijn soortgebonden en de 'soorten' kennen verschillende mate van wettelijke bescherming. Ook bij tellingen is het maken van onderscheid echter belangrijk, omdat anders geen goed beeld valt te verkrijgen van de omvang en de ontwikkeling van de verschillende populaties, wat weer onontbeerlijk is om bescherming en beheer goed te onderbouwen.

Hieronder geven we richtlijnen voor het onderscheid tussen de verschillende vormen in het veld. Op basis van de beschouwing in § 3.1 hanteren we daarbij drie categorieën: Brandgans, *Branta*-hybriden en Grote Canadese Gans. Omdat zeer twijfelachtig is dat er momenteel (nog) zuivere Kleine Canadese Ganzen in de populatie zijn, en de variatie van daarop sterk gelijkende naar meer verschillende hybriden vrijwel continu verloopt, achten wij het niet zinvol om voor deze soort een aparte categorie te hanteren. Dat is wel het geval voor de Grote Canadese Gans, omdat er in Noord-Holland een aanzienlijke populatie Grote Canadese Ganzen aanwezig is, die in het algemeen goed zijn te onderscheiden van de *Branta*-hybriden. Mede omdat Brandgans in tegenstelling tot de beide Canadese Ganzen een in Europa inheemse soort is en als zodanig een meer beschermde status heeft, leggen we de 'knip' in het continuüm van uiterlijke kenmerken tussen Brandgans en *Branta*-hybriden helemaal aan de kant van Brandgans. Met andere woorden: alle vogels die afwijken van een standaard-Brandgans worden gerekend tot de *Branta*-hybriden (tenzij het Grote Canadese Ganzen zijn).

Hybriden vs Brandgans

Figuur 5 en Tabel 1 geven een overzicht van de kenmerken waarmee *Branta*-hybriden kunnen worden onderscheiden van Brandganzen. De belangrijkste aanwijzingen voor een hybride afstamming zijn:

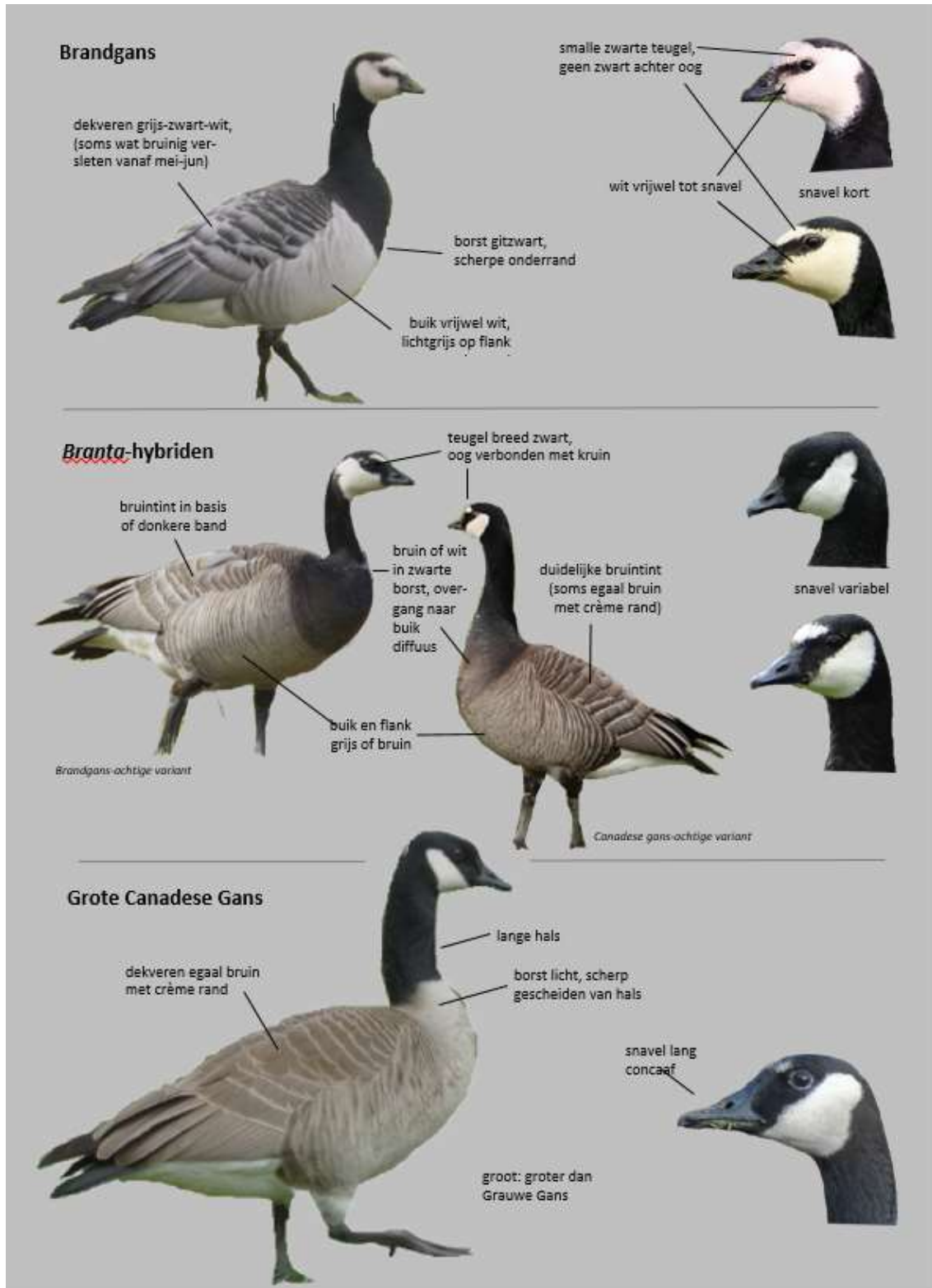
- de aanwezigheid van bruintinten in het verenkleed,
- meer zwart in het witte 'gezicht' (achter en voor het oog) dan bij een Brandgans, en/of
- een grijzige tot bruine (in plaats van witte) grondkleur op buik en flank.

Bij toepassing van de kenmerken uit tabel 1 en figuur 5 zal de indeling van de overgrote meerderheid van de vogels geen probleem opleveren. Alle vogels met een duidelijk bruin kleedaspect zijn sowieso geen zuivere Brandganzen. De enige uitzondering hierop is dat in mei-juli sommige (1 jaar oude?) Brandganzen versleten dekveren op de bovendelen kunnen hebben waarvan de zwartachtige subterminale band tot bruinig is verbleekt. Deze vogels vormen echter een kleine minderheid en vaak tonen zij tussen de gesleten veren ook al een aantal nieuw geruide dekveren met het klassieke grijs-zwart-wit patroon, en daarnaast zijn ze herkenbaar als Brandgans aan de gezichtstekening en de kleur van de onderdelen.

Hybriden vs Grote Canadese Gans

Grote Canadese Ganzen (zie figuur 5 en tabel 1) zijn te onderscheiden van de *Branta*-hybriden door:

- hun grote formaat (minstens zo groot als Grauwe Gans) en lange hals,
- lange snavel met iets concaaf (hol) toelopende bovensnavel,
- zeer licht gekleurde borst (en rest onderzijde), abrupt afgescheiden van de zwarte hals,
- egaal bruine bovenzijde met smalle crème veerzomen maar zonder donkerbruine of zwarte banden.

Figuur 5. Onderscheidende kenmerken van Brandgans (boven), *Branta*-hybriden (midden; twee varianten uit het brede spectrum), en Grote Canadese Gans. Aangegeven kenmerken komen overeen met tabel 1.

Tabel 1. Samenvatting kenmerken van Brandgans, *Branta*-hybriden (twee varianten uit het brede spectrum), en Grote Canadese Gans. Vogels die één of meer van de onder hybriden genoemde kenmerken vertonen worden als hybride aangemerkt. Voor kenmerken van Kleine Canadese Gans zie figuur 3.

kenmerken	Brandgans	<i>Branta</i> -hybride (Brandgans-achtig)	<i>Branta</i> -hybride (Canadees-achtig)	Grote Canadese Gans
grootte en bouw	vrij klein, compact, vrij korte hals, snavel kort	ongeveer als Brandgans	vaak iets groter dan BG, met wat langere hals	groot (\geq Grauwe Gans) met lange hals; snavel lang, concaaf
kleedkleur lichaam	zwart - grijs - wit	meestal enige bruintint	bruintinten overheersen	bruintinten overheersen
kop	voorhoofd wit; zwart van oog niet verbonden met kruin; smalle zwarte verbinding met snavelbasis	voorhoofd wit; oog door zwart verbonden met kruin, en/of brede zwarte teugel naar snavelbasis en mondhoek	voorhoofd zwart, vaak met witte vlek of vlekjes	voorhoofd zwart
hals en borst	zwart; scherpe ondergrens met buik en flank	centrale of onderste deel borst grijzer, onderrand vaag begrensd; soms wit bandje tussen hals en borst	zwarte hals en bovenborst naar onderen geleidelijk bruiner, of borst bruin en alleen hals zwart	zwarte hals abrupt gescheiden van vuilwitte tot lichtbruine borst
flank en buik	grondkleur wit, vage lichtgrijze bandering op flank	grondkleur groezelig (licht) grijs, met grijze of grijsbruine bandering	grondkleur licht bruinig met grijsbruine bandering	grondkleur lichtgrijs of lichtbruin met grijsbruine bandering
dekveren van rug en bovenvleugel	veerbases blauwig grijs, zwarte subterminale band, witte topzoom; op bovenrug meer zwart	subterminale band meer bruin dan zwart, vager/ breder; veerbasis vaak met lichte bruintint	veerbases bruinig grijs, bruine band, crème topzoom, of veer egaal bruin met crème topzoom	egaal bruin met crème topzoom

4. Grauwe Gans × Grote Canadese gans

Hybriden tussen Grauwe Gans en Grote Canadese Gans komen geregeld voor in Noord-Holland, niet in grote aantallen maar wel wijd verspreid (bv. waarneming.nl). Waarschijnlijk komt het merendeel hiervan tot stand doordat een Grauwe Gans een ei legt in het nest van een Grote Canadese Gans, Grote Canadese Ganzen een niet voltallig legsel van Grauwe Ganzen overnemen, of paren Grote Canadese Ganzen een pul van Grauwe Gans adopteren. Dit kuiken raakt dan ‘ingeprent’ op Grote Canadese Ganzen en paart eenmaal volwassen met die soort, met hybride jongen als gevolg.

Hybriden van Grauwe Gans en Grote Canadese Gans hebben een karakteristiek uiterlijk (figuur 6). Er lijkt relatief weinig variatie te zijn, vermoedelijk doordat de F1-hybriden goeddeels onvruchtbaar zijn zodat terugkruisingen (F2+-hybriden) weinig voorkomen. Het zijn net als hun oudersoorten grote vogels, met een lange hals. De forse snavel, die dikker is dan die van Grote Canadese Gans en grotendeels oranje tot roze gekleurd (maar vaak ook deels donker, vooral de punt), en de licht gekleurde poten zijn ‘afkomstig’ van Grauwe Gans. De zwartbruine hals en lichte (maar niet witte) wang en keel komen van Grote Canadese Gans, evenals de donkerbruine bovenzijde. Bij hybride vogels duiken soms kenmerken op die bij geen van beide oudersoorten aanwezig zijn; bij deze combinatie zijn dat vaak een lichte oogring en wit rond de snavelbasis. Jonge hybriden Grauwe Gans × Grote Canadese Gans zijn al snel te herkennen aan de ‘mistige’ wang-keelvlak en de lichte poten en snavel (figuur 7).

Figuur 6. Hybriden Grauwe Gans x Grote Canadese Gans (op linker foto met beide oudersoorten op de achtergrond). Het uiterlijk van deze hybride is vrij stabiel en lijkt op een Canadese Gans met ‘mistige’ wangvlek, diffuse overgang van hals naar borst en (deels) lichte snavel en poten die verwijzen naar Grauwe Gans. (Castricum, links maart 2020, rechts april 2019, foto’s H. Schekkerman.)

Figuur 7. Mengpaar Grauwe Gans x Grote Canadese Gans met vier hybride jongen. De mistige wangvlek en lichte poten en snavels zijn al herkenbaar. Castricum, juli 2021 (foto H. Schekkerman).

5. Grauwe Gans × boerengans

Her en der in Noord-Holland hebben Grauwe Ganzen zich vermengd met ontsnapte en verwilderde tamme 'boerenganzen' (op zichzelf afstammend van Grauwe Ganzen) of Knobbelganzen (de gedomesticeerde vorm van Zwaangans *Anser cygnoides*) uit stadsparken of boerenerven. Het resultaat van dergelijke (terug)kruisingen is variabel, en sommige vogels zullen sterk gelijken op Grauwe Ganzen, maar de meerderheid onderscheidt zich door een of meer van de volgende kenmerken:

- aanwezigheid van witte delen in het verenkleed anders dan op de anaalstreek (vaak in vleugels en/of staart, op borst en halsbasis, en rondom de snavel),
- afwijkende diffuse lichte grijstint in het kleed, en/of een 'ghost' van kleurverschil tussen donkerder achterhals en kruin en lichtere wangen en voorhals (invloed van Knobbelgans),
- afwijkende lichaamsbouw met een sterk afhanger buik of een 'voorhoofdsknobbel' (invloed van Knobbelgans).

Figuur 8. Hybride Grauwe Gans x boerengans (rechts), met een Grauwe Gans. Castricum, mei 2022 (H. Schekkerman)

6. Literatuur

- Banks R.C., Cicero C., Dunn J.L., Kratter A.W., Rasmussen P.C., Remsen J.V., Rising J.D. & Stotz F.C. 2004. Forty-fifth supplement to the American Ornithologists' Union check-list of North American birds. *Auk* 121: 985-995.
- Clements J.F., Schulenberg T.S., Iliff M.J., Billerman S.M., Fredericks T.A., Sullivan B.L., Wood C.L. 2021. The eBird/Clements Checklist of Birds of the World, v2021.
<https://www.birds.cornell.edu/clementschecklist/download/>.
- DG Environment 2018. List of birds of the European Union – August 2018.
https://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/eu_species/index_en.htm.
Geraadpleegd 1 april 2022.
- Dickinson E.C. & Remsen J.V. 2013. The Howard and Moore complete checklist of the birds of the world, 4th edn. Aves Press, Eastbourne, UK.
- Gill F., Donsker D. & Rasmussen P. (eds) 2022. IOC World Bird List (v12.1). doi : 10.14344/IOC.ML.12.1.
- IRBC 2013. Irish Rare Birds Committee review of presumed vagrant Canada Goose *Branta canadensis* records to ascertain the occurrence of Cackling Goose *Branta hutchinsii*. *Irish Birds* 9: 613-622.
- Leafloor J.O., Moore J.A. & Scribner K.T. 2013. A hybrid zone between Canada Geese (*Branta canadensis*) and Cackling Geese (*B. hutchinsii*). *The Auk* 130: 1-14.
- Lensink R. 1996. De opkomst van exoten in de Nederlandse avifauna; verleden, heden en toekomst. *Limosa* 69: 103-130.
- Ottenburghs J., van Hooft P., van Wieren S.E., Ydenberg R.C. & Prins H.H.T. 2016. Hybridization in geese: a review. *Frontiers in Zoology* 13: 20; DOI 10.1186/s12983-016-0153-1.
- Reeber S. 2015. Wildfowl of Europe, Asia and North America. Christopher Helm, London.
- Slaterus R. 2020. North Holland Goose – a new species in the making.
<https://www.intobirding.com/northhollandgoose.html>
- van der Spek & CDNA 2020. De status van de Grote Canadese Gans op de Nederlandse lijst.
https://www.dutchavifauna.nl/static/publicaties/status_grote_canadese_gans_cdna_2020.pdf
- Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos, Utrecht/Antwerpen.
- HBW & BirdLife International 2021. Handbook of the Birds of the World and BirdLife International digital checklist of the birds of the world. Version 6.
<http://datazone.birdlife.org/userfiles/file/Species/Taxonomy/>